

Építsetek utakat!

1921-ben született, 1980 decemberében lett az Innsbrucki egyházmegye püspöke. Írása először a *Tiroler Tageszeitung*-ban jelent meg, majd a Herder Kiadó gondozásában megjelent kötetben: *Das Geschenk der Weihnacht* (1992).

Dolgozószobám ablakából Innsbruck óvárosának utcáira esik a pillantásom. A karácsony előtti hetekben fényfüzerek díszítik őket. A decemberi éjszakában barátságos fényben csillognak az aszfaltutak. Íróasztalomon a Bibliát Izajás prófétánál ütöttem fel. Ebben utakról is esik szó. Izajás már hétszáz évvel megszületése előtt üdvözlő dalt énekel a betlehemi kisdednek: „Építsetek utakat az Úrnak a pusztában! Építsetek egyenes utat a sivatagban Istenünknek! Egyengessétek az utakat, távolítsátok el róla a köveket...!”

Hol vannak az Úr útjai a mi korunkban? A ragyogó kirakatokkal teli utcákat nehéz volna velük azonosítani. Létezik-e manapság ilyesmi: Isten útépítő programja? Megtalálhatóak-e az egyházban, a társadalomban, a világ tudatában a Léleknek és a szívnek a nyomvonalai, amelyeket „az Úr útjainak” lehetne nevezni? Utak, amelyek Betlehembe vezetnek, s azon keresztül egy megváltottabb világba?

Hiszem, hogy létezik ilyen útépítő elgondolása Istennek. De többnyire tudatunk homályos sötétjében marad elrejtve. Ezen a Szentestén ezért szeretnék rávilágítani Isten nagy tranzitútvonalaira. Megérdemelnének néhány fényfüzért.

Út a béke irányába

1989 karácsonyán kicsit nagyobb bizalommal merem kimondani a béke annyira elhasznált szavát. Az 1989-es évet számon fogja tartani a világtörténelem, s nemcsak azért, mert nagy pompával és csinnadrattával megünnepelték az 1789-es francia forradalom 200. évfordulóját — ebben a forradalomban legalább hatszázezer ember vesztette életét. Hanem azért, mert Varsó, Budapest, Berlin, Lipcse, Prága és Pozsony utcáin egy sokkal hatalmasabb forradalom ment végbe. Milliók keltek föl egy évszázados zsarnokság ellen, úgy, hogy egyetlen kirakatüveg sem törött be. A világtörténelem minden eddigi törvényszerűsége szerint vérfürdőnek kellett volna bekövetkeznie. Mégsem így történt.

Itt valami új kezdődött. A béke hulláma kétségtelenül megváltoztatta az emberek szívét. Korunkban megnövekedett valami egészséges irtózás az erőszaktól. S ezek a százezrek, akik kéz a kézben élő emberi láncot alkottak keresztül az összes balti államokon, akik Lipcse és Prága utcáin parányi kis mécseseket gyűjtöttek, azok a szervezőbizottságok, amelyek az oltárok előtt, templomok boltívei alatt tartották üléseiket — Izajás útjait építet-

ték. Világtörténelmi csoda történt. Láthatóvá lettek Isten útjainak nyomvonalai. Ezen az úton tovább lehet haladni.

Út a szív irányába

Amióta a neves magatartáskutató, Konrad Lorenz felhívta rá a figyelmet *A civilizált emberiség nyolc halálos bűne* című könyvében, egész könyvtárra való mű vizsgálta a jelenséget: hogyan pusztulnak el az emberi kapcsolatok az elvárosiasodott, túlszervezett, agyontechnizált, számítógép vezérelte, egyre kisebb térre összehúzóuló emberiségben. Ebben a légkörben úgy eltűnik a részvét, az együttérzés, az empátia, a segítőkészség, és a figyelem, ahogyan egyre inkább megritkulnak a virágok a műtrágyával táplált legelőn.

Mégsem fér hozzá kétség, hogy az elszigetelődés és az elhatárolódás jeges légkörében vannak ellentétes mozgalmak is, sokféle autósztroda: az együttérzésnek megnyilvánulásai, a kívülállók megértése, a fogyatékosok új szemlélete, olyan mozgalmak, amelyek világszerte az elnyomott és az elfelejtett emberek segítségére sietnek. Már húsz évvel ezelőtt fölfedezték a jövőkutatók ezeket az új nyomvonalakat, és azt mondták, hogy az emberiség boldogulásához fontosabb, hogy az emberek szívét empátiára, együttérzésre neveljük, mint hogy a gyors technikai haladásba vessük bizalmunkat.

Léteznek ezek az utak, amelyek a szívünkhöz vezetnek. Elsősorban sok fiatalember gondolkodásában fedezem fel őket, akikkel kapcsolatba kerülök. Ha az ember az én koromban megkísérli (ami meglehetősen nehéz), hogy megszabaduljon a múlt beárnyozásának illúziójától, akkor el kell ismernünk: ez a nemzedék talán kevésbé teherbíró és kevésbé terhelhető, mint a mi robusztusabb nemzedékünk, viszont érzékenyebbek, figyelmesebbek, együttérzőbbek, szelídebben ítélkezők, megértőbbek s a megértésre későbbek, mint mi voltunk. Ezeknek a fiatalembereknek is megvannak a saját nehézségeik és problémáik, amelyek máshová helyezik a hangsúlyt, mint annakidején mi, de a szívbeli együttérzés utcáján szabadabban közlekednek. Csak arra kell gondolnom, ahogyan a fiatalok átvettek egy fogyatékosokból álló transzportot, amelyik a városunkba érkezett... A szív felé vezető utak mind Betlehembe tartanak. Vigasztalással eltelve járhatunk rajtuk.

Út az erkölcs felé

Ami társadalmunk úthálózatát illeti, engedtessek meg nekem, hogy egy kicsit belebeszéljek. Ezen az építkezési területen ugyanis gyakran kapok kézcsókot, illetve hívnak meg különböző alapkövek le-

tételéhez. Ha átlapozom az előjegyzési naptáramat a különböző meghívásokkal, s végignézem, hogy a hónapok során milyen témákról kértek tőlem előadást — orvosok és szociális segítők, aneszteziológusok és nőgyógyászok, a turizmus és a bankvilág szakemberei, fiatal közgazdászok és pszichiáterek, a hegymászó szövetség és a Lions-Klub, parasztasszonyok és tisztiklub, fiatal földművesek és harmadik világbeli aktivisták —, szinte mindig ugyanaz a kérdés hangzik el: melyek a megtartó értékek, a legfontosabb célok? Mit kell tennünk, hol vannak a határok, amelyek az emberséget megőrzik? Szabad-e megtennünk mindazt, amire képesek vagyunk? Minden az öskérdésre mutat vissza: mi a jó?

Az erkölcs felé vezető út sohasem nyílt meg ennyire határozotlan, mint ma. Úgy látszik, hogy a történelem leghaladóbb évszázadában, az embernek sohasem sejtett, szinte riasztó lehetőségei közepette erősebben jelentkezik felelősségünk tudata. Ez az út Istenhez tartozik. Neki pedig sokféle útvonala van.

Út a teremtés felé

Körülbelül húsz évvel ezelőtt olyan élmény ért, amelyet sohasem fogok elfelejteni. Elhatároztam, hogy a csaknem áttekinthetetlen pedagógiai és neveléslélektani irodalomból összeállítok egy bibliográfiát a „tiszteletre nevelés” témájában. Hamarosan azonban föl kellett hagynom a próbálkozással. Evvel a nevelési céllal nem foglalkoztak. Csak nyomelemekben, itt-ott szétszórtan fordult elő a téma. Azóta mindez megváltozott. Ismét célul tűzték ki az ember, a teremtés és a teremtő tiszteletét. Magában a nyelvben, az egyes korok legjobb jelzőrendszerében is megfigyelhető ez. A „haladás” egykor oly öntudatosan emlegetett jelszavát ma csak vonakodva és megszorításokkal használják: megnyitás, kiépítés, felhasználás, úttörő vállalkozás, fejlődés, növekedés, növekedési ráta...

Helyettük más szavak jöttek divatba, kaptak jogot a nyilvánosságban, furakodnak be az aktákba, s vándorolnak be törvények szövegébe: megőrizni, oltalmazni, kímélni, nyugalmi zóna, korlátok, védett terület, felelősség a környezetért, környezetbarát felhasználás... Gyerekkorom undorító szemétdombjából gyönyörű biotóp lett, amely az élet igazi csodáját rejtí magába, olyan csodákat, amelyekből többórás tévéfilmeket lehet gyártani.

A teremtés tiszteletének útját gőzerővel építik. S biztosan Isten útja ez a mai világban. Út az emberekhez is. Fölkelti bennünk a reményt, hogy a pusztítás és a gyilkolás egyre kevésbé természetes. S reméljük, így lesz ez minden területen.

Út a transzcendencia felé

Itt bizonyára arról az útról van szó, amely különösen kedves volt Izajásnak: arról az útról, amely az emberszívet az örökkévalóság felé vezeti. Hogyan állunk evvel az úttal a mi korunkban?

Egyvalami a szemünkbe ötlük: földünk felén az államhatalom és ideológiája hetven éven keresztül bulldózerekkel próbálta eltüntetni a transzcendencia felé vezető utat. Ez a vállalkozás elmondhatatlan gyötrelmet okozott sok hívő embernek. Az eredmény azonban siralmas lett. A pincékből és a kolhozokból, a légerekből és a gulágokról, a kutatóintézetekből és a főiskolákról újra kinő a hit. Éveken át május elsején páncélosokkal és rakétakilövővel, díszlépésben masíroztak el a sötét, bezárt, más célokra felhasznált templomok előtt.

Most azonban felgyulladnak a gyertyák a sötét templomokban, s egyre több ember gyúlik össze körülöttük. A transzcendencia felé vezető utak keresztezik és átformálják a felvonulási tereket és utakat. Isten nem hagyja, hogy útépitési terveit keresztülhúzza bármilyen politbüro és stázi-központ.

És a Nyugat? A jóléti társadalom sugárútjai és pompásan díszített utcái nem borították-e be s nem szorították-e szűk mellékutcákba Isten útjait? Néha úgy látszik, igen. Mégis — ahogy nemrég egy svájci pszichoterapeuta, akinek rendelője egy ilyen dús-gazdag központban fekszik, mondta nekem —: „Legalább minden harmadik beszélgetésben a vallási problémánál kötünk ki...”

Néha úgy látszik, hogy a transzcendenciához vezető utakat betemették modern társadalmunkban, de azok mégsem tűntek el. Ezernyi vágyban ismét a felszínre törnek. Szerte a világon jelentkeznak a keresők és a zarándokok, valóságos és átvitt értelemben egyaránt.

Nemcsak füzérekkel díszített óvárosi utcák léteznek tehát, amelyek barátságos fényükkel boldog karácsonyt kívánnak. Sötét világunkban ott húzódnak Izajás útjai is, amelyeken az emberek az üdvösség felé vándorolnak, amely a betlehemi éjszakában leszállt a földre...